

EKMEĞİMİ KAZANIRKEN

Maksim Gorki

ANTİK DÜNYA KLASİKLERİ
İstanbul
2012 / Ocak

LACİVERT YAYINCILIK
SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 12366
Antik Dünya Klasikleri: 144
Batı Klasikleri Dizisi: 97
ISBN: 978-605-5656-28-7

Baskı ve Cilt:
Sistem Matbaacılık
Yılanlı Ayazma Sok. No: 8
Davutpaşa-Topkapı/İstanbul
Telefon: (0212) 482 11 01
Matbaa Sertifika No: 16086

İrtibat için:
Cağaloğlu, Alemdar Mah.
Alayköşkü Cad. No: 5 Kat: 2
Fatih / İstanbul
Yazışma: P.K. 50 Sirkeci / İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24
Faks: (0212) 512 40 00

Maksim Gorki

Aleksey Maksimoviç Peşkov, daha çok bilinen adı ile Maksim Gorki, nakliyecilik yapan babasını beş yaşındayken kaybeder. Annesi yeniden evlenince doğum yeri olan Novgorod'a döner. Onbir yaşında annesini de kaybeder ve anneannesi ve büyükbabası tarafından Astrahan'da büyütülür. Masalları ile büyüdüğü anneannesinin, üzerinde büyük etkisi vardır. Gorki, yalnızca birkaç ay okula gidebilmiştir. Sekiz yaşında çalışmaya başlar, bu sayede Rus işçi sınıfının yaşamını yakından tanır. Bir gemide bulaşıkçılık yaparken Gorki'yi okuma merakı sarar. İlk gençlik yıllarını Kazan'da geçiren Gorki, 1887 yılında intihar girişiminde bulunur. Sonraki beş yıl boyunca değişik işlerde çalışarak, daha sonra yazılarında kullanacağı pek çok izlenimi edindiği büyük Rusya turuna çıkar. Gorki'nin daha sonraki eserlerinde görülen güçlü betimlemeler ne kadar keskin bir gözlemci olduğunu gösterecektir.

Gorki, 1892 yılında Tiflis'te *Kafkasya* gazetesinde çalışmaya başlamıştır. Yoksullukla ve acıyla dolu bir hayat geçirdiği için Rusça'da *acı* anlamına gelen *Gorki* takma adını kullanmaya başlar. 1895 yılında bir dergide *Çelkaş* adlı öyküsü ile ünlenir. Öyküleri yayınlandıkça ünü hızla yayılır. Gorki'nin 1898 yılında yayınlanan ilk kitabı *Hikâye Deneimleri* yazarlık kariyerinin başlangıcı sayılır. İlk romanı *Foma* 1899'da yayınlanır. Bu dönemde sağlam bir olay örgüsü kuramaması ve yaşamın anlamı üzerine uzun felsefi tartışmalara girmesi romanlarının başarısını düşürür. 1906'da yazdığı ve Rus devrimine adanmış *Ana* en başarılı romanıdır.

Gorki, Çar rejimine açıkça karşı çıkmış ve bu yüzden birçok kez tutuklanmıştır. Çarlık tarafından kontrol ve baskılara maruz kalmıştır. 1901'de *Fırtına Kuşunun Türküsü* adlı eserinden dolayı tutuklanmıştır. Kısa sürede serbest kalarak Kırım'a gitmiştir. Gorki, birçok devrimci ile tanışmış, 1902 yılından itibaren ise Lenin'le aralarında yakın bir arkadaşlık oluşmuştur. Gorki, 1905 yılında Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ne resmi olarak üye olur ve Bolşeviklerle beraber hareket eder. 1905 Devrimi'nde önemli rol oynayan Bilgi isimli yayınevini kurar. 1906'da ABD'ye seyahat eder ve bir süre orada yaşar. 1913'te tekrar Rusya'ya döner ve Rusya'nın I. Dünya Savaşı'na girmesine karşı çıkar. Gorki, bu dönemde yayınlanan gazetelerde Bolşeviklerin iktidara el koymasını eleştirir. Lenin, Gorki ile sık sık mektuplaşır ve aralarındaki dostluğa zarar vermemek için Gorki'yi bu mektuplarda ikna etmeye çalışır. Bu yıllar, Gorki ile Bolşeviklerin fikir ayrılıkları olarak tanımlanacak tartışmalarla geçmiştir. Ancak Gorki'nin Parti ile ilişkisinde tam anlamı ile bir kopukluk veya destekten bahsetmek mümkün değildir.

Gorki bu yıllarda tüberküloza yakalanır ve İtalya'ya göç eder. 1921 ve 1929 yılları arasında burada kalır. 1932'de Stalin, Gorki'yi ülkeye kesin dönüş yapmaya çağırır ve ülkesinde büyük bir memnuniyetle karşılanacağını garantiler. Gorki'nin İtalya'dan geri dönüşü Sovyet zafininin büyük bir propagandası olur. Gorki'ye Lenin Nişanı verilir ve eskiden milyoner Ryabuşinskiy'e ait olan ve şimdi Gorki müzesi olan Moskova'daki malikaneye yerleştirilir. Ancak Stalinist baskı arttıkça ve özellikle 1934 yılında Sergey Kirov Suikastı'ndan sonra Gorki Moskova'daki evinde bir nevi hapis hayatı yaşar.

Maksim Gorki, oğlunun 1935'teki ani ölümünü takiben 1936 yılında hayatını kaybeder. Her ikisinin de ölümü şüphelidir. 1938'de Buharin'in mahkemesinde Gorki'nin NKVD başkanı Yagoda tarafından öldürüldüğü itiraf edilmiştir.

I

Artık kendi ekmeğimi kendim kazanıyorum. Őehirde, ana cadde üzerindeki “Moda Ayakkabı Mağazası”nda ırağım.

YeŐile donen kirli diŐleri ve canlılığını kaybeden gözleri olan patronum; esmer, geniŐ suratlı, ufak tefek, tombul bir adam. Gözlerinin iyi görmediğini dŐunyor ve bunu daha iyi anlayabilmek için yüzümü buruŐturuyorum.

Sert bir ses tonuyla, “Suratını yle ekŐitip durma!” diye sesleniyor.

İfadesiz bakan bu gözlerin beni izliyor olması hiç hoşuma gitmiyor. Bu kadar iyi görebildiği duygusu beni ayrıca rahatsız ediyor. Acaba yüzümü buruŐturduđumu sadece tahmin ediyor olabilir mi?

Kalın dudaklarını hemen hemen hiç oynatmadan, biraz evvelkinden daha yavaş bir Şekilde bana tekrar bağırıyor:

“Suratını ekŐitme dedim sana!”

Çok geçmeden kuru fısıltısını yeniden duyuyorum.

“Ellerini kaŐıma! Őehrin ana caddesinde, birinci sınıf bir mağazada çalıŐıyorsun, bunu sakın aklından ıkarma! İyi bir ırac, kapının yanında bir heykel gibi hareketsiz, dimdik durur!”

Heykel dediği nasıl bir Őeydir bilmiyorum. İki kolum da dirseklerle kadar uyuzdan kaynaklanan kırmızı benekler ve yaralarla kaplı olduğu için öylesine kaŐınıyor ki onları kaŐımadan duramıyorum.

Patron ellerime bakarak; “Evdeyken ne iÇ yapıyordun?” diye soruyor.

Maksim Gorki

Anlatıyorum. Gri saçlarla kaplı yuvarlak kafasını iki yana sallayarak; “Paçavracılık yapmak dilencilik yapmaktan da, hırsızlık yapmaktan da kötüdür.” diye homurdanıyor.

Gururla; “Hırsızlık da yaptım.” diye lafa giriyorum.

Bunu duyar duymaz kedinin tırnaklarını çıkardığı gibi, ellerini ceketin kolundan dışarı uzatarak, yazı masasının üstüne koyuyor. Ürkek ve boş bakan gözlerini yüzüme dikip, “Nee? Hırsızlık yaptım da ne demek?” diye tıslar gibi soruyor.

Nasil hırsızlık yaptığımı ve ne çaldığımı anlatıyorum.

“Neyse, şimdilik bunu bir kenara bırakalım ama benden ayakkabı ya da para çalmaya kalkarsan, seni hapse attırırım ve ergenlik yaşına kadar oradan çıkamazsın.”

Bunları söylerken o kadar sakın ki, ondan iyice korkuyorum ve huzursuzluğum ikiye katlanıyor.

***

Mağazada ben ve patronum dışında kuzenim Saşa Yakavav ile işini bilen bir adam olan, yılışık baş tezgâhtar çalışıyordu. Saşa'nın üzerinde devetüyü renginde küçük bir ceket ve uzun bir pantolon olur, kolluk ve kravat takardı. Beni fark etmezmiş gibi, kibirli bir tavırla ortalıkta dolanırdı.

Dedem beni elimden tutup patronun yanına götürdüğü zaman, Saşa'dan bana işi öğretmesini ve göz kulak olmasını istemiş; Saşa, kurumlu bir tavırla kaşlarını çatarak; “Ama sözümden dışarı çıkmayacak!” diye ikaz etmişti.

Elini başımın üstüne koyan dedem bana doğru eğilerek; “Onun sözlerini dinle. O senden hem yaşça büyük, hem de deneyimli.” demişti.

Saşa gözlerini bana dikip, “Dedenin sözlerini sakın unutma!” diye tembihledi.

Ekmeğini Kazanırken

Bu olaydan sonra daha ilk günden başlayarak yaş ve deneyim olarak benden üstün olmasının bütün avantajlarını büyük bir keyifle kullanmaya başladı.

Patron ona dönerek, “Kaşirin, gözlerini öyle belertip durma!” dediğinde, Saşa başını öne eğerek:

“Ben bir şey yapmadım ki!” derdi. Ama patron onu rahat bırakmıyordu.

“Tos vuracakmış gibi başını öne eğme, müşteriler seni teke sa-nacaklar.”

Saygısız görünmemeye çalışan kırmızı suratlı tezgâhtar usulca gülüyor, patron dudaklarını garip bir şekilde uzatıyor, kıpkırmızı kesilen Saşa, tezgâhın arkasına saklanıyordu.

Bu konuşmalardan hiç hoşlanmıyordum. Zaten kelimelerin çoğunun anlamını bilmiyordum. Hatta bazen, bu insanların başka bir dilde konuştuklarını sanıyordum.

Bir kadın müşteri mağazaya girdiği zaman patron elini cebinden çıkarır, bıyıklarını düzeltir ve bu hareketin ardından yüzüne tatlı bir gülümseme yapıştırır. Gülümsediği sırada yanakları kırışıklıklarla dolar ama boş bakan gözlerinin ifadesi değişmezdi. Tezgâhtar göğsünde birleştirdiği kolları ile dimdik durur, saygıyla ellerini havaya kaldırır; Saşa, patlak gözlerinin saklamaya çalışmış gibi ürkek bir tavırla gözlerini kırıştırır. Ben ise kapıda dikilir, kimsenin dikkatini çekmeden kollarımı kaşıyarak satış törenini izlerdim.

Müşterinin önünde diz çöken tezgâhtar elleri titreyerek, sanki kadının ayağını kırmaktan korkar gibi büyük bir özenle ayakkabıları giydirip çıkarırdı. Hâlbuki kadının bacağı genellikle öylesine kalın olurdu ki, ters çevrilmiş yuvarlak bir şişeye benzerdi.

Bir keresinde kadının biri ayağını sallayıp kirpi gibi toplanarak, “Ah, beni nasıl da gıdıklıyorsunuz!” demişti.

Tezgâhtar telaşlı ve kendini korumaya çalışır gibi bir tavırla; “Nazik olmaya çalışıyorum efendim.” diye açıklama yapma gereği hissetmişti.

Gelen kadın müşterilere karşı takındığı tavırlar beni her zaman çok güldürdü. Başımı kapının camına yaslar, gülmek için kendimi zor tutardım. Ancak, satış yapabilmek için müşteriye kene gibi yapışmasını ve yapmacık tavırlarını izlemekten de kendimi alamazdım. Ne kadar uğraşsam da elimi ve parmaklarımı onun gibi nazik bir şekilde kullanamayacağımı ve ayakkabıyı bir başkasının ayağına böylesine ustaca giydiremeyeceğimi düşünürdüm.

Patron sık sık Saşa’yla birlikte tezgâhın arkasında bulunan küçük odaya geçer, tezgâhtarla müşteriye baş başa bırakırdı. Tezgâhtar bir keresinde, kızıl saçlı bir kadının bacağına hafifçe dokunduktan sonra, elinin üç parmağını bir araya getirerek öpmüştü.

Kadın iç çekip, “Ne kadar yaramazsınız!” deyince, tezgâhtar yanaklarını şişirerek; “Mm-uh!” diye garip sesler çıkarmıştı.

Bu sahne bana o kadar komik gelmişti ki, az kalsın gülmekten yere düşecektim. O sırada yere yuvarlanmamak için tutduğum kapı kolu döndü ve kapı açıldı. Kafam hızla kapının camına çarptı ve cam kırıldı. Tezgâhtar zıplayarak üzerime yürürken, patron ağır altın yüzüğüyle kafama vuruyor, Saşa da kulağını çekmeye çalışıyordu. Yetmezmiş gibi bir de akşam eve dönerken azar işittim:

“Bunda gülecek ne var anlamadım ki? Böyle şeyler yaparsan kapı dışarı edilirsin ona göre.”

Kadınların hoşuna giden bir tezgâhtarın, daha çok satış yapacağını anlatmaya çalıştı.

“Bir kadın ayakkabıya ihtiyacı olmasa bile, hoşuna giden tezgâhtarını görmek için ayakkabı alabilir. Senin kafan bunu almıyor! Çok işimiz var seninle!”

Bu söz beni incitmişti. Benimle ilgilenen kimse yoktu, Saşa da bunlara dahildi.

Ekmeğimi Kazanırken

Aşçı kadın hasta ve sinirli biriydi. Beni sabahları Saşa'dan bir saat evvel uyandırırđı. Patronun, tezgâhtarın ve Saşa'nın ayakkabılarını ve elbiselerini temizler, semaveri yakar, bütün sobalar için odun taşır, öğle yemeği için tabakları yıkardım. Mağazaya gidince yeri süpürür, toz alır, çayı hazırlar, müşterilerin paketlerini teslim ettikten sonra, öğle yemeğimi yemek için eve geri dönerdim. Ben bu işleri yaparken kapıda bekleme işi Saşa'ya kalırdı. Bu işi yapmak gururuna dokunduğu için, "Tembel herif! Senin işini de biz yapıyoruz." diye beni azarlardı.

Sabahtan akşama kadar Kanavino'nun kumlu sokaklarında, bula-nık Oka nehri kıyısında, kırlarda, ormanlarda kendi başıma yaşamaya alışık olduğum için bu durum beni çok üzüyor, canımı sıkıyordu. Ninemi ve arkadaşlarımı özlüyordum. Konuşabileceğim kimse yoktu. Hayatın karanlık yüzünü görmek beni öfkelen-diriyordu.

Bazen kadın müşteriler hiçbir şey almadan gider, o zaman üçü de kendilerini incinmiş hissederdiler. Patron tatlı tatlı gülümsemeyi bir kenara bırakır ve "Kaşirin, ortalığı toparla!" diye emrederek küfürler yağdırmaya başlardı.

"Şu domuzun yaptığına bak! Dükkânın altını üstüne getirip hiçbir şey almadan gitti! Salak karı, evde canı sıkılınca mağaza mağaza dolanıyor. Ah, sen benim karım olacaktın ki, ben sana..."

İncecik, kara gözlü, koca burunlu karısı onunla konuşurken tepinir ve sanki uşağıymış gibi sürekli emirler yağdırırdı.

Bir kadın müşteriye kibar bir şekilde selamlayıp, tatlı sözlerle uğurladıktan sonra, utanmadan arkasından demediklerini bırakmazlardı. İçimden, sokağa fırlayıp koşarak kadına yetişmek ve hakkında neler söylediklerini anlatmak gelirdi.

İnsanların birbirlerinin arkasından kötü sözler söyleyip, dedikodu yaptıklarını biliyordum. Ama bunlar sanki dünyanın en iyi insanlarıydı ve dünyayı yargılama görevi onlara verilmişti. Kıskaç oldukları için kimseyi övmezler, herkes hakkında arkalarından konuşacak kadar bir şeyler bilirlerdi.

Bir gün mağazaya kırmızı yanaklı, gözleri ışı ışı parlayan genç bir kadın gelmişti. Üzerinde, yakası siyah kürklü kadife bir manto vardı ve yüzü, eşi benzeri olmayan bir çiçek gibi kürkün üzerinde parlıyordu. Mantoyu sırtından çıkarıp Saşa'nın eline bıraktığında güzelliği sanki bir kat daha artmıştı. Kulaklarındaki pırlantalar göz kamaştırıyor ama gri mavi bir elbisenin sımsıkı sardığı zarif vücudunun yanında sönük kalıyordu. Masallardaki kadar güzel diye düşünmüştüm. Valinin karısı olmalıydı, bundan emindim. Kadını sanki bir tanrıçayı karşılamış gibi önünde eğilip, tatlı iltifatlara boğarak, özel bir saygıyla karşıladılar. Üç adam mağazanın içinde oraya buraya koşuşturmaya başlamıştı. Dolapların camlarına yansıyan görüntüleri sanki tutuşup eriyor, başka başka şekillere dönüşüyordu.

Kadın oyalanmadan pahalı bir ayakkabı seçip gider gitmez patron, dudaklarını büzerek ıslık çalar gibi: “Kancık” dedi.

Tezgâhtar ise hor gören bir tavırla, “Tek kelimeye şıfıntı” diye söze girdi. Sonra birbirlerine kadının âşıklerini, gönül maceralarını anlatmaya başladılar.

Öğle yemeğinden sonra patron, mağazanın arkasındaki küçük odaya uyumaya gidince, ben de altın saatini açarak, içine sirke damlattım. Uyandıktan sonra, saatine bakarak şaşkınlık içinde homurdanmasını izlemek beni pek mutlu etti.

“Saatim nem yapmış! Bu hiç hayra alamet değil! Saatin durduk yerde nem yapması olacak şey değil! Başımıza bir uğursuzluk mu gelecek acaba?”

Mağazadaki koşturmaca ve evdeki işlerin çokluğu bile içimdeki ağır can sıkıntısını gidermeye yetmiyordu. “Mağazadan kovulmak için bir şeyler yapmalıyım” diye düşünmeye başlamıştım.

Üstleri başları kar tutmuş insanlar mağazanın önünden sessizce geçer sonra kaybolup giderlerdi. Sanki cenazeye geç kalmışlar, herkes ölüyü gömmek için onları bekliyormuş gibi aceleyle hareket ederlerdi. Atlar, kar yığınlarının üzerinden geçebilmek için uğraşır,

Ekmeğimi Kazanırken

sarsılarak hareket edebilirlerdi. Mağazanın arkasındaki kilisenin çanı her gün bir evvelki günden daha endişeli gelirdi. Büyük perhiz zamanında, çan her çaldığında, kafama yastıkla vuruluyormuş gibi bir hisse kapılırdım. Canım yanmazdı ama sersemle ve kulaklarımın sağır olduğunu hissederdim.

Bir gün mağaza kapısının önündeki avluda, yeni gelen malları sandıktan çıkarıp ayırırken yanıma kilisenin bekçisi geldi. İki büküm duran ihtiyarın üzerindeki paçavralar sanki köpekler tarafından parçalanmış gibi yırtık pırtıktı.

“Bir çift lastik çalıp verir misin?” diye sordu.

Cevap vermedim. Boş bir sandığın üzerine oturup esnedi, ağzının önünde haç çıkardı ve tekrar sordu:

“Veremez misin?”

“Hırsızlık yapmak doğru değildir.” diye cevapladım.

“Ama yine de herkes çalıyor. Bu ihtiyarı geri çevirme!”

Birlikte yaşadığım insanlara hiç benzemiyordu, bu hoşuma gitmişti. O an benim hırsızlık yapabileceğimi anladığımı hissetmiştim. Ona vitrinden bir çift lastik vermeyi kabul ettim. Hiçbir sevinç belirtisi göstermeden, sakın bir şekilde; “Tamam o zaman!” dedi. “Beni kandırmazsın değil mi? Ama bunu yapmayacağını görebiliyorum.”

Çizmesinin altındaki çamura bulanmış ıslak karları temizledi ve bir süre sessizce oturduktan sonra, kilden yapılmış çubuğunu yakarak tütürürken aniden yüreğimi ağzıma getiren soruyu sordu:

“Ya ben seni kandırırsam? Patronuna gidip bu lastikleri bir rubleye bana sattığını söylersen, ne yaparsın? Bunların fiyatı iki rubleden fazladır ama sen bana yarı fiyatına satıyor, sanki hediye ediyorsun!”

Sesim soluğum kesilmişti, yüzüne baktım. O ise hiçbir şey olmamış gibi çizmelerine bakıyor, çubuğundan savrulan mavi dumanlar eşliğinde burnundan gelen bir sesle konuşmaya devam ediyordu:

Maksim Gorki

“Patronun gelip benimle anlaşmış, git şu delikanlıyı dene bakalım, hırsız mı değil mi anlayalım demişse ne olacak?”

Çok kızmıştım, öfkeyle, “Sana hiçbir şey vermeyeceğim.” dedim.
“Söz verdin bir kere! Artık geri dönmek olmaz.”

Elimden tutup beni kendine doğru çekti ve soğuk parmağıyla alnıma vurarak, ağır ağır devam etti:

“Nasıl oluyor da, böyle hiç düşünmeden ‘Al, buyur!’ diyebiliyorsun, ha?”

“Ama sen istedin.”

“Sen bana ne bakıyorsun, ben başka şeyler de isteyebilirim. Kiliseyi soymanı istesem soyacak mıydın? İnsanlara bu kadar kolay inanılır mı hiç? Ah, seni küçük budala!”

Beni iterek ayağa kalktı.

“Ben çalıntı lastik istemiyorum, bey miyim ki lastik giyeyim? Sa-dece şaka yapmıştım. Böyle saf bir kalbin olduğu için seni paskalya günü çan kulesine çıkarırım, çan çalar, şehri seyredersin.”

“Ben şehri biliyorum.”

“Çan kulesinden daha güzel görünür.”

Çizmelerinin ucu karlara batarak, ağır ağır kilisenin köşesinde gözden kayboldu. Arkasından bakarken korkmuş, düşünüyordum. İhtiyar gerçekten şaka mı yapmıştı, yoksa beni denemek için patron tarafından mı yollanmıştı? Artık mağazaya girmeye korkuyordum.

Aniden Saşa avluya fırlayıp bağırmaya başladı:

“Hangi cehennemdesin?”

Birdenbire öfkeden kudurmuş gibi elimdeki kerpetenle üstüne yürüdüm.

Tezgâhtarla birlikte mağazadan mal çaldıklarımı biliyordum. Bir çift ayakkabı ya da terliği soba borusunun içine saklar, akşam çıkarken de paltolarının kollarına sokarlardı. Bundan hoşlanmıyor, patronun tehdidini hatırlayınca korkuyordum.

Ekmeğimi Kazanırken

Saşa'ya, "Sen hırsızlık yapıyor musun?" diye sordum.

Sertçe; "Ben değil ama baş tezgâhtar yapıyor." dedi. "Ben sadece ona yardım ediyorum. 'Bana yardım et!' diyor. Onu dinlemek zorundayım, yoksa bana kötülük edebilir. Patron her şeyin farkında... Kendisi de tezgâhtarlıktan mağaza patronluğuna yükselmiş bir adam. Yani çeneni kapalı tut!"

Konuşurken bir yandan aynaya bakıyor, bir yandan da tezgâhtarın yaptığı gibi parmaklarına garip Őekiller vererek kravatını düzeltiyordu. Büyüklüğünü ve otoritesini her fırsatta göstermeye çalışıyor, tok bir sesle beni azarlıyor, midemi bulandıran bir hareketle kolunu uzatarak emirler yağdırıyordu. Ondan daha uzun boylu ve daha güçlüydüm ama hantal ve ince yapıyıldım. O kısa boylu ve yağlı olmasına rağmen hareketleri çok çevikti. Ceketinin ve uzun pantolonunun içinde önemli ve ciddi biri gibi görünüyordu. Ne olursa olsun onda hoşuma gitmeyen, bana komik gelen bir şey vardı. Aşçı kadından nefret ederdi; tuhaf bir kadındı o da gerçekten, iyi mi kötü mü olduğunu anlamak mümkün değildi.

Kara gözleri çakmak çakmak olan bu kadın: "Hayatta en sevdiğim şey kavga dövüştür." derdi. "Ne dövüşü olursa olsun benim için fark etmez; ister horoz, ister köpek, ister insan dövüşü olsun; benim için fark etmez!"

Avluda horozlar veya güvercinler dövüşürken işini gücünü bırakır, pencereden sakın sakın sonuna kadar onları izlerdi.

Akşam olduğu zaman Saşa'yla bana, "Çocuklar, boş boş oturacağınıza dövüşsenize!" derdi.

Saşa da; "Aptal karı, ben çocuk muyum, ikinci tezgâhtarım." diye kızardı.

"Benim için öylesin işte. Bir erkek evlenene kadar çocuktur!"

"Odun kafalı, aptal karı."

"Şeytan akıllıdır ama Allah onu dışlamıştır."

Sürekli kullandığı atasözleri Saşa'nın sinirlerini bozar, ona satışmadan duramazdı. Kadın da, göz ucuyla bakar ve nefretle, "Seni gidi hamamböceği, zavallı yaratık!" derdi.

Saşa birçok kez, kadın uyurken yüzüne ayakkabı boyası veya kurum sürmem ya da yastığına iğne batırmam için beni ikna etmeye çalışmıştı. Beni ne kadar zorlasa da, aşçı kadından korktuğum için onu hep geri çeviriyordum. Ayrıca kadının uykusu da hafifti, sık sık uyanır, lambayı yakar, gözünü bir köşeye dikip, yatağında öylece otururdu. Bazen ocağın arkasına, yanıma gelir, beni uyandırıp hırıldar gibi; "Uyuyamıyorum Leksey'ciğim, içimde kötü bir his var, haydi biraz konuşalım." derdi.

Yarı uykulu bir halde ona bir şeyler anlatırdım. Oturduğu yerde sallanır, hiç konuşmadan beni dinlerdi. Sıcak vücudu günlük ağacı ve balmumu gibi kokuyordu. Yakında öleceğini düşünüyordum. Belki de hemen şimdi, şuracıkta yüzüstü yere kapaklanacak ve ölecekti. Bu hisse kapıldığımda içimdeki korkuyu bastırmak için sesimi yükseltirdim. Ama o beni ikaz ederdi:

"Yavaş! Ötekiler şimdi uyanacak, seni âşığı sanacaklar!"

Yanımdayken hep aynı şekilde, iki büklüm olmuş halde, sivri kemikli bacaklarının arasına soktuğu ellerini birleştirerek otururdu. Göğüsleri neredeyse yok gibiydi. Kaburga kemiklerini patiska gömleğinin altından bile görmek mümkündü. Bir fiçinin etrafındaki çemberler gibi tek tek sayılabılırdi. Uzun süren sessizlikten sonra aniden; "Yaşamak dediğin böyle kasvetli bir şey olmasa gerek, böyle yaşamaktansa ölmek daha iyi." diye fısıldardı.

Ya da sanki uzaklarda birine sesleniyormuş gibi yaparak, "Eeee, bunu da görüp yaşadın, ne oldu peki?" diye sorardı.

Lafımı yarıda keserek aniden ayağa kalkar ve "Uyu!" dedikten sonra hiç ses çıkarmadan bir hayalet gibi mutfağın karanlığında kaybolur giderdi.

Ekmeğimi Kazanırken

Saşa arkasından, “Cadaloz!” der; ben de, “Bunu onun yüzüne söylesene!” derdim.

“Korkacağımı mı sanıyorsun?” Sonra yüzünü buruşturarak; “Yok, yüzüne söyleyemem. Ya sahiden cadıysa?” diye ilave ederdi.

Herkese sert davranan, nefret dolu aşçı kadının, bana karşı davranışları da farklı değildi. Sabahın altısında ayağımdan tutup çekerek “Yeter uyuduğun! Odun getir! Semaveri hazırla! Patatesleri ayıkla!” diye bađırırđı.

Saşa uyanıp, “Ne bağırıp duruyorsun? Patrona şikâyet edeceğim, doğru dürüst uyuyamayacak mıyız?” dediğinde; kuru, kemikli vücuduyla mutfakta hızla dolanırken, alev saçan bakışlarla ona döner ve uykusuzluktan çakmak çakmak olmuş gözlerle: “Seni gidi Allah’ın belası! Benim üvey oğlum olsaydın, senin derini yüzerdim.” derdi.

Saşa öfkeyle soluklanırken; “Lanet karı!” diye küfreder, mağazaya giderken de yolda, “Onu kovdurmak için bir şeyler yapmamız lazım.” diye beni kandırmaya çalıřırđı. “Kimseye belli etmeden yemeklere tuz katalım. Tuzlu yemeği kimse yiyemez böylece onu kovarlar. Ya da gazyağı dökelim. Ne bileyim bir şeyler yapmak gerek... Neden öyle aptal aptal bakıyorsun?”

“Ya sen?”

“Korkak!”

Aşçı kadın gözlerimizin önünde öldü. Semaveri kaldırmak için eğildiği sırada, sanki biri onu itelemiş gibi yere yığıldı. Sonra ellerini uzattı, sessizce yana devrildi ve öylece kaldı. Ağzından kan gelmeye başladı.

Kadının öldüğünü hemen anlamıştık. Ama korkudan donup kalmış, kıpırdayacak gücü kendimizde bulamamış, sadece bakmakla yetinmiştik. Kendini toparlayan Saşa rüzgâr gibi mutfaktan dışarı fırladı. Ben ise ne yapacağımı bilmez bir halde cama yaslandım ve dışarıya bakmaya başladım. Patron geldiğinde çok endişeliydi. Yere çömelerek parmağıyla aşçı kadının yüzüne dokundu:

Maksim Gorki

“Gerçekten de ölmüş. Neden acaba?”

Sonra köşede duran aziz Nikola ikonunun önüne gelerek haç çıkarmaya başladı. Duasını bitirince, koridora doğru seslenerek; “Kaşirin, polise haber ver!” diye emretti.

Karakolda durumu anlattıktan sonra benimle birlikte eve gelen polis bir süre etrafta dolandı ve bahşişini alıp çıkıp gitti. Sonra, bir yük arabacısıyla birlikte geri geldi. Aşçı kadını ayaklarından ve başından tutup sokağa taşıdılar.

Koridoru gözden geçiren patronun karısı “Döşemeyi sil!” diye emretti bana.

Patron ise; “İyi ki akşam vakti öldü.” dedi.

Bunun neden iyi olduğunu anlamamıştım. Yatma vakti gelince Saşa alışılmadık derecede sevecen bir sesle “Lambayı söndürme!” dedi.

“Korkuyor musun?”

Cevap vermedi. Yorganı başına çekerek sessizce yattı. Bir şeylerin olmasını bekler gibiydi. Kulaklarını kabartmış gecenin seslerini dinliyordu. Sanki bir saniye sonra çanlar çalmaya başlayacak ve bütün şehir halkı panik içinde koşup, bağırıma başlayacaktı.

Saşa yorganın altından kafasını çıkardı. Yalnızca burnuna kadar olan kısım görülebiliyordu. Yumuşak bir sesle “Ocağın üstüne geçip yan yana yatalım, ne dersin?” diye sordu.

“Orası çok sıcak.”

Kısa bir sessizlikten sonra, “Bir anda öldü, değil mi? Bak sen şu cadiya?! Bir türlü uyuyamıyorum.” dedi.

“Ben de.”

Sonra, geceleri mezarlarından çıkan ölülerin yaşadıkları yerlerde, geride kalan akrabalarını aramaya çıktıklarını anlatmaya başladı.

“Ölüler yaşadıkları sokakları ve evleri hatırlayamaz ama şehirleri unutmazlarmış.” diye fısıltıyla konuşuyordu.

Ekmeğimi Kazanırken

Sessizlik giderek artıyor, sanki karanlık daha da koyulaşıyordu. Saşa başını kaldırdı ve “Sandığıma bakalım mı, ister misin?” diye sordu.

Sandıkta neler sakladığını uzun zamandır merak ediyordum. Asma bir kilitle kilitler ve açarken etrafında kimseler olmamasına çok dikkat ederdi. Sandığına şöyle bir göz atmaya niyetlensem bile, kaba bir tavırla: “Ne var? Bir şey mi istiyorsun?” diye sorardı.

Teklifini kabul edince, Saşa ayaklarını altında toplayarak yatağın üstüne oturdu ve emreder gibi bir ses tonuyla sandığı yatağa, ayaklarının ucuna getirmemi istedi. Kilidin anahtarı haçla birlikte boy-nuna asılıydı. Mutfağa şöyle bir göz gezdirip, kimsenin izlemediğine kanaat getirdikten sonra, ciddi tavırlarla kaşlarını çattı, kilidi açtı. Sanki içinden sıcak hava geliyormuş gibi sandığın kapağına üfledi. Sonunda kapağı kaldırarak, içinden birkaç takım çamaşır çıkardı.

Sandık yarıya kadar ilaç kutuları, alacalı bulacalı kâğıtlara sarılmış paketler ve sardalya tenekeleriyle doluydu. Bir kutu da ayakkabı boyası vardı.

“Bunlar ne?”

“Bekle de gör.”

Ayaklarını sandığa doladı ve “Göklerdeki çarımız...” duasını mırıldanarak üzerine doğru eğildi.

Ben oyuncak görmeyi hayal ediyordum çünkü hiç oyuncuğım olmamıştı. Oyuncaklara önem vermiyormuş gibi görünsem de, oyuncuğı olanlara hep gıptayla bakmıştım. Saşa gibi ağırbaşlı birinin oyuncakları olması fikri hoşuma gitti. O bunları utanarak gizlese bile, ben bu durumu anlayabiliyordum.

İlk kutuyu açtı ve içinden bir gözlük çerçevesi çıkardı, burnunun üstüne taktı ve bana bakarak sertçe: “Camlarının olmaması önemli değil. Bu gözlükler böyle işte!” dedi.

“Ver de bakayım.”

Maksim Gorki

“Bunlar sana göre değil. Koyu renk gözler için, senin gözlerin açık renk.” Bunu söylerken önemli bir insan tavrıyla öksürdü, ardından hemen korkuya kapılarak yeniden bütün mutfağa göz gezdirdi.

Boya kutusunun içinde çeşit çeşit düğmeler vardı.

Saşa gururla; “Hepsini sokaktan topladım. Otuz yedi tane oldu.” dedi.

Üçüncü kutuda yine sokaktan toplandığı belli olan büyük bakır iğneler, ayakkabılardan düşmüş, aşınmış ya da kırılmış ökçe demirleri ve tokalar, bir bakır kapı tokmağı, kırılmış, kemikten bir baston sapı, genç kızların kullandığı türden bir tarak, rüya tabiri ve fal kitabı ile bunun gibi ıvır zıvır şeyler vardı.

Paçavra ve kemik topladığım sıralarda, bu gibi önemsiz şeylerin on mislini, bir ayda kolayca biriktirebilirdim. Saşa'nın eşyaları bende hayal kırıklığı, şaşkınlık yaratmış, içimi ona karşı bir acıma duygusuyla doldurmuştu. O ise önünde duran her eşyayı dikkatle inceliyor, şefkatle okşuyor, kalın dudakları ciddiyetle aralanıyor, patlak gözleri şefkat ve sevgiyle parlıyor, gözlükleri çocuksu yüzünü komik bir hale sokuyordu.

“Ne yapacaksın bunları?”

Camsız gözlük çerçevelerinin içinden bana bir göz attıktan sonra kırılğan, ince bir çocuk sesiyle: “Hediye olarak bir şey ister misin?” diye sordu.

“Hayır, gerek yok.”

Teklifini reddetmemden ve zenginliğine karşı gösterdiğim yetersiz ilgiden sıkılmış olacak ki, bir süre sustu.

Sonra incinmiş bir sesle: “Bir havlu getir de hepsini silelim. Toz içinde kalmışlar.” dedi.

Eşyaların hepsini silip yerine koyduktan sonra yatakta bir takla attı. Dışarıda yağan yağmurun ve camlara vuran rüzgârın sesi duyuluyordu.

Ekmeğimi Kazanırken

Saşa bana bakmadan, “Biraz sonra, bahçe kuruyunca sana öyle bir şey göstereceğim ki, şaşkınlıktan ağzın bir karış açık kalacak!” dedi.

Yatağıma yatmaya çalışıyordum. Cevap vermedim.

Aradan birkaç saniye geçmişti ki, Saşa aniden yerinden fırladı. Elleriyle duvara vurup, tırmalayarak acı dolu bir sesle haykırmaya başladı:

“Korkuyorum, korkuyorum. Tanrım acı bana! Bu olup bitenlerin anlamı ne?”

Tam o sırada gördüğümü sandığım bir şey karşısında dehşete kapılmıştım. O kadar korktum ki neredeyse dilim tutulacaktı. Aşçı kadın tıpkı sağlığında horoz dövüşü seyrederken yaptığı gibi, avluya bakan pencerenin önünde durmuş, sırtı bana dönük bir halde, başı önüne eğilmiş, alnı cama dayalı olarak duruyordu.

Saşa bir yandan duvarı tırmalıyor, diğer yandan tepinerek hüngür hüngür ağlıyordu. Sağa sola bakmadan, kor ateşlerin üzerinde yürür gibi sessizce ilerleyerek Saşa'nın yanına gidip yattım.

Doyasıya ağladıktan sonra yorgunluktan uyuyakaldık.

Bu olaydan birkaç gün sonra bir bayram dolayısıyla öğle saatlerine kadar çalıştık. Yemeği evde yedik. Yemekten sonra patron ve ailesi uykuya çekilince, Saşa esrarlı bir sesle: “Gidelim!” dedi.

Ağzımı açık bırakacak şeyi görmeye gideceğimizi tahmin ediyordum.

Bahçeye çıktık. İki ev arasında kalan daracık bir toprak parçası üzerinde koca gövdelerini yeşil sarmaşıkların sardığı on civarında yaşlı ıhlamur ağacı vardı. Siyah, yapraksız dalları bir ölünün kolları gibi sallanan bu ağaçlar, mezarlıkta gördüğüm anıtlara benziyordu ve hiçbirinin üzerinde karga yuvası bile yoktu. Bu küçücük bahçede ağaçlardan başka ne bir çalı, ne de bir tutam ot vardı. Daracık yolun toprağı çığnene çığnene dökme demir gibi simsiyah olmuştu. Geçen